

LATINDIGTEREN ZACHARIAS LUND

(1608–1667)

AF

MINNA SKAFTE JENSEN

„**H**vis du fortsætter, som du er begyndt . . . og læser de gode forfattere – både klassikerne og dem, som især i vort århundrede har efterlignet klassikerne – vil du engang blive i stand til på usædvanlig måde at øge Musernes glans. Du har nemlig et talent, som ganske enkelt er skabt for digtekunsten, og hvis det næres ved læsning og dyrkes med eftertænksomhed og selvkritik, vil du intet mangle af det, som skaffer hæder og berømmelse.“

Sådan skrev en af Europas litterære autoriteter, retorikprofessoren August Buchner i Wittenberg, til den unge Zacharias Lund i 1632.¹ Udtalelsen siger ikke blot noget om, hvad professoren mente om sin elev, men også om deres fælles opfattelse af, hvad poesi var: en kunst, som krævede talent og uddannelse; denne uddannelse bestod i studium og efterligning af forbilleder inden for faget, dels fra den klassiske romerske oldtid, dels fra samtiden; og blev man dygtig til kunsten, vinkede berømmelsen forude. Alt tyder på, at Lund holdt sig Buchners ord for øje livet igennem.

Zacharias Lund var præstesøn, født i Nybøl i Sønderjylland, dengang en del af hertugdømmerne Slesvig-Holsten. Han gik i latinskolerne i Sønderborg og Flensborg og derefter i gymnasiet i Hamborg; siden studerede han halvandet år i Wittenberg, hvor han især blev påvirket af Buchner. I 1634 udsendte han sin første digtsamling, *Poemata Juvenilia* (Ungdomsdigte), som åbenbart blev en succes; den kom i det mindste i et nyt oplag året efter. I 1636 udkom hans andet værk, en samling digte

¹ Det kgl. Bibliotek: Ny kgl. Saml. 1292, 4°, citeret hos A. Reifferscheid: *Quellen zur Geschichte des geistigen Lebens in Deutschland während des siebzehnten Jahrhunderts* I, Heilbronn 1889, s. 945–46. Min oversættelse.

på tysk, *'Allerhand artige Deutsche Gedichte/Poëmata, Sampt einer zu End angehengter Probe ausserlesener, scharffsinniger, kluger, Hoff- und Schertz-Reden/Apophtegmata genant'*. Derudover publicerede han en samling epigrammer i 1643 – nu tabt – og et par store lejlighedsdigte til adelige mæcener; alt dette var på latin. Der er også latinske og tyske digte af ham trykt i venners og bekendtes publikationer.

I mellemtiden havde han først været huslærer hos en adelsmand i Slesvig og fra 1635 hushovmester for Holger Vind, søn af adelsmanden Jørgen Vind til Gundestrup i Skåne. Med Holger Vind var han ved Sorø Akademi, og 1640–45 ledsagede han sin elev først til Sverige og siden til de mest eftertragtede lærdomssæder i England, Nederlandene, Frankrig og Italien. 1646–54 var han rektor for Herlufsholm og derefter i tre år bibliotekar for Skandinaviens største bibliotek, der tilhørte rigsråd Jørgen Seefeld i Ringsted. I 1657 tilbød Frederik III Lund en stilling i Danske Kancelli, hvor han især gjorde sig bemærket ved sin dygtighed i at bryde koderne i breve, der blev opsnappet fra svenskerne. Han fortsatte som sekretær i kancelliet til sin død.²

Selv om han nævnes her og der i håndbøgerne, har hans liv og værker ikke været genstand for nogen større undersøgelse. At han skrev digte på tysk, antyder, at dette sprog måske var hans modersmål; hans karriere var til gengæld éntydigt dansk. På titelbladet til ungdomsdigtene kalder han sig „Cimber“, jyde eller måske snarere slesvig-holstener; iøvrigt betoner han ikke, som det ellers var normalt i samtiden, sin nationale identitet.

Derimod var hans tilhørsforhold til „res publica litterata“, den internationale lærde republik, klart fra starten. Hans latinske ungdomsdigte knytter an til den nederlandske digter og filolog Daniel Heinsius, og i sine tyske digte er han beslægtet med de tyske barokdigtere Martin Opitz (1597–1639) og Paul Fleming (1609–1640). Hans ambitioner om lærdom var ubegrænsede; det fremgår både af hans digte og af de

² Hovedkilderne til Lunds biografi er dels hans egne værker og de bevarede breve, dels en mindetale af Hans Svaning og Mads Fos, dateret 19.6.1667 (Det kgl. Bibliotek: Additamenta 182 h, 4°, s. 9–16). De vigtigste senere fremstillinger er Johs. Møller: *Cimbria Literata* I, 1744, s. 369–72; G.L. Wad: *Meddelelser om Rektorerne paa Herlufsholm*, Næstved 1878, s. 140–53; J.A. Fridericia i DBL 1. udg., 1896; H. Ehrencron-Müller: *Førfatterlexikon*, 5, 1927; R. Paullis bearbejdelse af Fridericia i DBL 2. udg., 1938 med å jourføring af litteraturhenvisningerne i 3. udg., 1981; Ulrich Moerke: *Die Anfänge der weltlichen Barocklyrik in Schleswig-Holstein: Hudemann – Rist – Lund*, Neumünster 1972; Dieter Lohmeier i *Neue deutsche Biographie*, 1987.

omfattende filologiske, teologiske og naturvidenskabelige værker fra hans hånd, der ligger i Det kongelige Bibliotek. Som ung var han i første omgang forhindret i at foretage længere studierejser, fordi han ikke havde pengene til det; stillingen hos Jørgen Vind og den lange rejse til udenlandske universiteter må have været opfyldelsen af hans hedeste drømme. Sidenhen var det formodentlig kun i biblioteket i Ringsted, at han følte sig under omstændigheder, der svarede til hans lærdom. Seefelds bibliotek var åbent for professorerne fra Sorø Akademi og blev besøgt af udenlandske lærere, der gæstede Danmark. Her har han været i et miljø, hvor man kunne værdsætte hans viden og læse hans digte med sans for raffinementerne. At han ikke følte sig anerkendt efter for tjeneste i Danske Kancelli, vidner nogle af hans seneste digte om.³

Ungdomsdigtene

I en fortale til de tyske digte fra 1636 henvender Lund sig til „den sprogekende læser“ og forklarer med nogen omhu, hvorfor han har valgt at digte på tysk. Det alternativ, som diskuteres, er ikke at skrive på dansk, men på latin; dette er der nemlig, siger den tænkte kritiske læser, meget større anseelse forbundet med. Digteren forsvarer sig med en henvisning til Vergil: nok efterlignede han Homer, men gjorde det på sit eget sprog. I Lunds *Poemata Juvenilia* er der ikke nogen tilsvarende diskussion af, hvorfor han har valgt latin; det var nemlig i begyndelsen af 1600-tallet endnu det normale for en digter, der ville udtrykke sig skriftligt om personlige emner, at gøre det på latin. Og at dømme efter det, der er bevaret, var det især den latinske poesi, der beskæftigede Lund livet igennem.

Poemata Juvenilia består af fire bøger. Først kommer to bøger elegier. Dernæst følger „silvæ“, d.v.s. digte af blandet indhold og i forskellige versmåle; betegnelsen antyder også noget, der endnu ikke er gennemarbejdet, materiale snarere end færdige digte. Eventuelt kan glosen oversættes med „blandede skitser“. Endelig en bog med 100 epigrammer. (Det er normalt at dele latinske værker op i „bøger“, omtrent som man i vore dage inddeler i kapitler. Også betegnelsen

³ Vurdering af Lunds tyske poesi og dens betydning i litteraturhistorien: Julius Paludan: *Renaissancebevægelsen i Danmarks Literatur*, 1887, s. 175-76, 323, 331-32; Herbert Cysarz: *Deutsche Barockdichtung*, Leipzig 1924, s. 134-39; Moerke 1972; Anthony Harper: Leipzig poetry after Paul Fleming, *Daphnis* 5, 1976, s. 145-70. – Seefelds bibliotek: Lauritz Nielsen: *Danske Privatbiblioteker gennem Tiderne I*, 1946, s. 82-96.

„elegi“ må have en forklaring med: det er i den latinske tradition et digt i et bestemt versemål, hos de klassiske romerske digtere især brugt til kærlighedspoesi. I renæssancens og barokkens latinpoesi er det den almindeligste digteriske form overhovedet, brugt til alt mellem himmel og jord.)

Digtsamlingen som sådan er dediceret til hertug Philip af Slesvig-Holsten, og desuden har hver enkelt bog sin adressat: Hans v.d. Wisch, som Lund på udgivelsestidspunktet var lærer for; Joachim Elstorp, en læge i Hamborg, som han havde boet hos, mens han gik i gymnasiet; Titus Axenius, en slægtning af Lund; og endelig August Buchner. Derudover er en række af de enkelte digte stilet til Lunds personlige venner. Sådan er digtsamlinger i almindelighed opbygget i denne periode. Den ambitiøse tilegnelse til hertugen viser, at Lund udmærket var sig sine evner bevidst; at han desuden er i stand til at medtage Buchner som adressat, kan tages som en slags professionel anbefaling fra professoren over for fyrsten. Når Lund beder hertug Philip om en lillebitte plads blandt hans beundrere, udtrykker han dermed sit håb om at vinde hans støtte til sin videre karriere. Det lader iøvrigt ikke til at være lykkedes for ham.

Men systemet af modtagere er ikke kun udtryk for, hvem digteren håbede på at opnå stipendier fra. Det er en del af det fiktive univers, han udformer med sig selv og sine venner som optrædende. Og den unge hovedperson er et charmerende bekendtskab. Han er en ivrig jæger; nogle af digtene filosoferer over jagtens glæder eller hylder Diana, jagtens gudinde. Men inden længe præsenteres vi også for den yndige Charinta, som har den anden hovedrolle i samlingen; digteren inviterer hende med på jagt og er faderligt belærende om, hvordan hun skal bære sig ad, og hvilket bytte en dame bedst kan jage – hun skal jo ikke lige give sig i kast med alt for vilde dyr. Det går dog hverken værre eller bedre, end at han i et senere digt må klage over, at han, som troede, han var på jagt, nu erkender, at han selv er blevet fanget. Siden går det op og ned; i II.6 tager han afsked med verden, men nøjes dog med nogle digte længere fremme at sige farvel til kærligheden. Iøvrigt er anden bog af elegierne lige så optaget af de erfaringer, hans bedste ven, Vincent Fabricius, gør med kærligheden, og hans og vennens historier flettes ind i hinanden, så at bogen slutter med Fabricius og hans kæreste. Kærligheds- og jagtmotivet er ledetråd gennem elegierne, men undervejs behandles også mange andre emner, især lærdom, poesi, venskab og rejser. Tredivårskrigen, som Lund havde tæt nok inde på livet i virkelighedens verden, glimrer ved sit fravær; trods kærlighedssorgerne

er det et idyllisk landligt rum, digtene foregår i, og uden at være hyrdedigte er de klart beslægtet med pastoralegenren.

Så følger bogen med blandede digte – et begravelsesdigt, nogle bryllupsdigte, et fødselsdagsdigt af humanisten Battista Guarino oversat fra italiensk, nogle moraliserende tekster, en enkelt religiøs, et par kærlighedsdigte o.s.v. Til sidst kommer en lille serie anagrammer: navne, hvis bogstaver byttes om, så der dannes nye ord, der siger et eller andet interessant om den person, hvis navn er under behandling. Genren var højmoderne, da Lunds bog udkom.

Også i sin udformning af epigramgenren er Lund med på noderne. I 1500-tallets Danmark havde epigrammet simpelthen været et kort digt, helst i et bestemt metrum; men op gennem 1600-tallet bliver det en vigtig del af genrekravene, at der skal være en vittig og eventuelt også satirisk pointe. Sådan er Lunds epigrammer, og det er i denne form, genren siden videreudvikles af Henrik Harder og Holberg. Lunds epigrammer er stilet til nær og fjern; bl.a. er den store Erasmus genstand for et par spydigheder. De fleste handler dog mere alment om menneskelige dårligheder.

I dansk latinpoesi er Lund en sjælden fugl, fordi han skriver kærlighedsdigte og gør det så elegant. Muligvis er Hans Jørgensen Sadolin (1528–ca. 1600) et af hans forbilleder; især kan man pege på *'Elegidia'* (små elegier) fra 1552 som en mulig inspiration. Her indflettes digte til den smukke Cassionella som en rød tråd gennem samlingen omtrent som Charinta-elegierne hos Lund.

Men ellers er Lund mere internationalt orienteret; især er der to digtsamlinger, han meget håndgribeligt refererer til. Den ene var blevet udgivet året før af Vincent Fabricius fra Hamborg (1612–67), og havde samme titel, *'Poemata Juvenilia'*. I dette værk stiler Fabricius flere af sine digte til Lund, og han har skrevet æredigt i begyndelsen af Lunds værk; tilsvarende digter Lund til og om Fabricius i sin samling og har ofte både temaer og konkrete formuleringer fælles med Fabricius. Man kan altså læse de to sæt ungdomsdigte som en dialog mellem digtterne. Det andet forbillede er Daniel Heinsius' elegier, trykt i Leiden 1603. Fabricius studerede hos Heinsius i begyndelsen af 30'erne, og den store lærer skrev æredigt som indledning til hans værk. Lund havde kun kontakt til Heinsius som læser og så indirekte gennem vennen; senere i sit liv kom han til at kende mesteren personligt, og mellem resterne af Lunds brevsamling i Det kongelige Bibliotek er der også en lille brevveksling med Heinsius fra marts 1646.

De utrykte digte

Lund efterlod sig ved sin død en stor samling utrykte værker. Det var hans ønske, at de skulle sendes i trykken; men hvis det ikke lod sig gøre, skulle de indgå i Universitetsbiblioteket. De endte ikke desto mindre på private hænder. En fortegnelse over de håndskrifter af Zacharias Lund, som Frederik Rostgaard på et tidspunkt havde i sin samling, rummer 44 numre. Det kongelige Bibliotek har i dag 24, mange af dem autografer; desuden ligger der en del breve.⁴

Der er både tyske og latinske digte i dette materiale. Desværre er en samling *'Poemata Germanica'*, nævnt som nr. 3 på Rostgaards liste, gået tabt, og det er derfor ikke muligt at vurdere i detaljer, om Lund fortsatte sin virksomhed som digter på tysk lige så ivrigt, som han videreudviklede sin latinpoesi. De bevarede tyske digte er dels en tragedie om Jerusalems ødelæggelse, dels en oversættelse af et fransk hyrdedrama til tysk; begge er ungdomsarbejder.

Latinpoesien indtager en markant plads. De relevante håndskrifter er:

Boni Imperatoris Characteres. (Rostgaard 16, 2°)

Moralia cum Annotationibus. (Thott 858, 4°)

Poemata Latina. (Thott 1074, 4°)

Poemata Latina. Exemplar recentius ex autographo descriptum. (Thott 1075, 4°)

Sylvæ Poeticæ. (Thott 1076, 4°)

Thott 1075, 4° er en ufuldstændig afskrift af Thott 1074, 4°, skrevet af forskellige hænder. Rostgaard 16, 2°, Thott 858, 4°, 1074, 4° og 1076, 4° er skrevet af Lund selv.

'Boni Imperatoris Characteres' (Den dygtige feltherres egenskaber) er et læredigt i heksametre. Ifølge Rostgaard-listen og et trykt katalog over Chr. Danneskiold-Samsøes bogsamling, der var på auktion i 1732, har digtet haft en pendant, *'Boni Militis Characteres'* (Den dygtige soldats egenskaber), men den synes at være tabt. Det bevarede håndskrift er et arbejdsseksemplar. Der er en smukt renskrevet brødtekst, tætte kom-

⁴ Lund, universitetet og arvingerne: Wad 1878. – Listen over Lund-MSS i Rostgaards samling: Rostgaard 16, 2°. – Sebastian Olden-Jørgensen har fundet endnu et Lund-håndskrift på Det kgl. Bibliotek, Gl. kgl. Saml. 917, 2°, forfatteren optræder under pseudonymet Dominicus Memorialis Sylvius. Digtet optræder i revideret form i Thott 1074, 4°, blad 180r-190v og 1076, 4°, blad 131r-138v.

mentarer i margenen – især citater af romerske klassikere – og bunker af ændringer i teksten; oven i købet er også et par tæt beskrevne løse blade indlagt.

De tre øvrige autografer udgør tilsammen to versioner af de samme digte i lidt forskellig orden. Thott 858, 4° indeholder *Moralia cum Annotationibus* (Moralfilosofi med noter), fire bøger epigrammer med 100 stk. i hver. Thott 1074, 4°, *Poemata Latina*, og 1076, 4°, *Sylvæ Poeticæ*, er begge omfattende samlinger, som ligner digterens eget bud på, hvad der er hans livsværk. 1074 slutter med de samme „Moralia“, som er i 858, mens 1076 ikke har disse digte med. Alle tre bind er blevet revideret af forfatteren selv. Ændringerne i 858 indgår i brødteksten i 1074 eller optræder som rettelser også i dette håndskrift, og et tilsvarende forhold er der mellem 1074 og 1076. Altså må 858 være skrevet først, dernæst 1074 og til sidst 1076.

Thott 858, 4°, *Moralia cum Annotationibus*, er dediceret til Niels Overberg, „præses Soræ“. Da Overberg tiltrådte som forstander for Sorø Skole 21.4.1665, må håndskriftet altså være skrevet efter denne dato. Det er et smukt renskrevet eksemplar og har kun ganske få, nydeligt indførte rettelser. Man skulle umiddelbart tro, at her var Lunds endelige version af disse digte.

Men i slutningen af 1074 gentages *Moralia*, dog uden at noterne er med, og der er en del nye ændringer i forhold til 858: Lund har ikke stillet sig tilfreds med den tilsyneladende helt gennemarbejdede version, som findes i 858, men har taget den op til fornyet revision. Brødteksten i 1074 ser ud til at være blevet skrevet i flere tempi, og hen mod slutningen bliver skriften mere og mere sjusket. Nederst på blad 275r, hvor en bog med epigrammer af blandet indhold slutter, er der henvist til bindets sidste blade, hvor en række epigrammer føjes til (fra blad 351r og fremefter).

I 1076 er disse tilføjede epigrammer med på rette sted, men med ændringer og beskæringer. Lund er åbenbart begyndt på håndskrift 1074 i den tanke, at han nu skrev den endelige version, men efterhånden som han har ændret mere og mere, har han måttet se i øjnene, at der blev brug for en ny renskrift, og 1074 er blevet degraderet til kladde. I 1076 ser brødteksten ud til at være blevet skrevet i ét stræk; men også i dette håndskrift har han efterhånden følt trang til at ændre; de nye rettelser har han for det meste indføjet i både 1074 og 1076 og dermed sikret sig mod, at en formulering, han ikke længere var tilfreds med, skulle blive stående.

Poemata Latina indeholder et sørgedigt i anledning af Vincent

Fabricius' død (11.4.1667). Det står i begyndelsen, hvor der åbenbart har været nogle tomme blade til et eventuelt forord, og skal tilføjes i slutningen af 2. bog af elegierne, blad 122v. I „Sylvæ Poeticæ“ er det indpasset på rette sted. Dette sidste håndskrift må altså være skrevet de allersidste uger af digterens liv; han døde selv 8.6.

'*Sylvæ Poeticæ*', Thott 1076, 4°, er altså det nærmeste, man nu kan komme til en endelig version af samlingen. Desværre mangler et læg mellem blad 84 og 85. Håndskriftets indhold er som følger:

Sylvæ (blad 2r)	Blandede skitser
I: Nuptialia	Til bryllupper
II: Funebria	Til begravelser
Elegiæ (blad 34r)	Elegier
I: Sacra	Hellige
II: Diversa	Forskelligartede
III: Hyberna	Vinterlige
(cum Vincentio Fabricio)	(sammen med V.F.)
IV: Rustica	Landlige
V: Monobiblos	Enhedsbog
Carmina (blad 139r)	Lyriske digte
Epigrammata (blad 161r)	Epigrammer
I: Biblica	Bibelske
II: Mixta	Blandede

Når '*Moralia*' ikke er med, kan det skyldes, at Lund ikke var tilfreds med dem; mere sandsynligt er det dog, at de enten blev skrevet rent i et separat, nu tabt bind, eller at han ikke har nået at skrive dem, før døden indhentede ham. For deres vedkommende er Thott 1074, 4° altså den sidste bevarede version.

I flere tilfælde indgår der digte, som allerede har været udgivet på tryk. Det gælder således det allerførste, et pompøst heksameterdigt til Holger Vinds bryllup med Margrete Gedde, trykt i 1656, hvor brylluppet stod. Temmelig mange af digtene fra '*Poemata Juvenilia*' er med. Vinterelegierne findes i en digtsamling af Vincent Fabricius, trykt i 1638; det er en suite, hvori Fabricius og Lund skiftes til at argumentere for indbyrdes modsatte standpunkter. Det er sandsynligt, at også den nu tabte epigramsamling, der blev trykt i Amsterdam 1643, er repræsenteret. Og man ved, at Lund i marts 1644 havde en samling '*Elegiæ Sacræ*'

med sig til Rom; den må i et eller andet omfang svare til første bog af elegierne i Thott 1076, 4°.⁵

Når man sammenligner de tre håndskrifter, Thott 858, 4°, Thott 1074, 4° og 1076, 4°, kan ændringerne sammenfattes som følger:

Der er mange smårettelser, hvor digteren med nye formuleringer giver bedre metrik og mere naturligt latin, indfører allitteration og assonans eller netop undgår ophobning af ord, der lyder for ens.

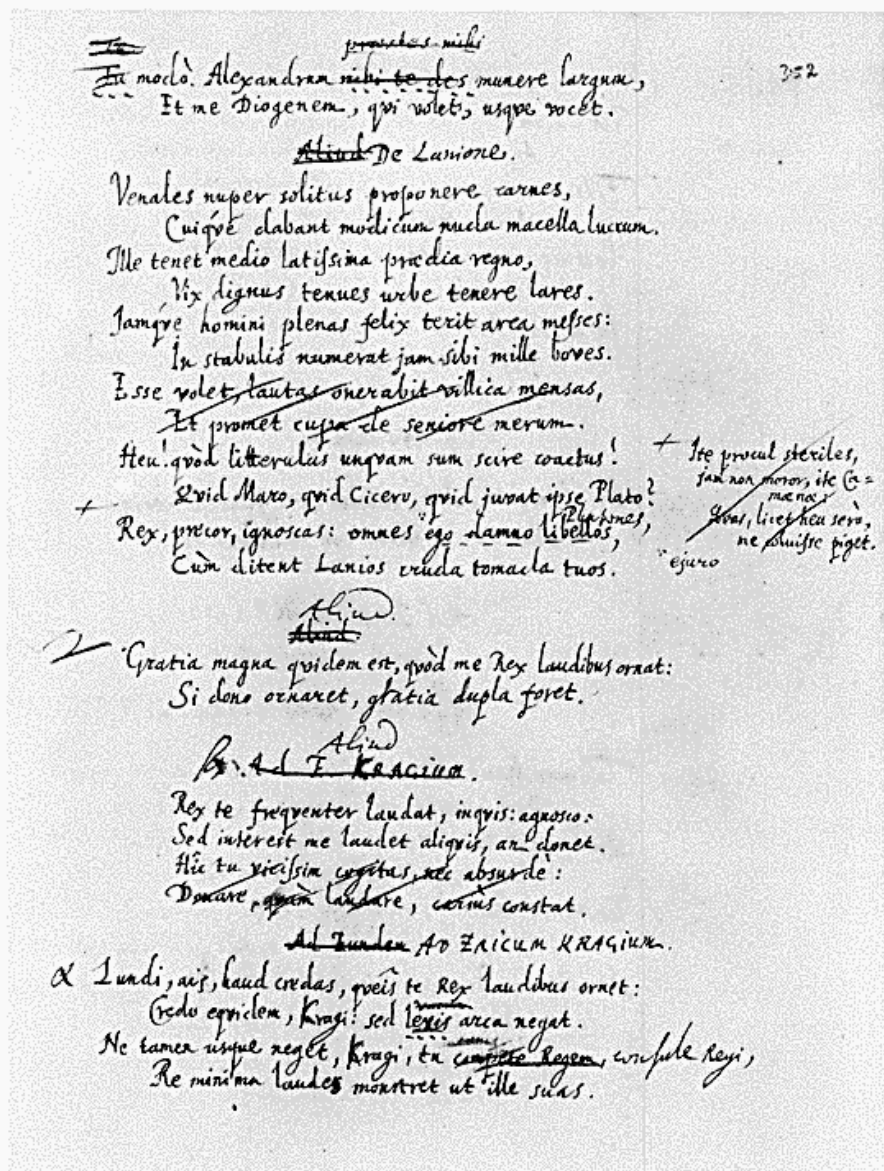
Der er også detailrettelser, som ændrer indholdet snarere end formen; f.eks. har et kritisk epigram om kongen i 1074 fået verbalendelserne ændret til 2. person i 1076, så det bliver stilet til kongen (se illustrationen).

Endelig er der ændringer i rækkefølgen af tekster fra 1074 til 1076 og i visse tilfælde også udeladelser af digte eller hele bøger. Til gengæld har „*Elegiæ sacræ*“ fået en temmelig lang fortale til læseren, som ikke er i 1074. Særlig interessant er det, at 1074 i slutningen af '*Carmina*' har to '*Rhythmi*', et bryllups- og et begravelsesdigt i accentuerende vers med rim. Sådant begyndte man først at digte på latin i senantikken, og Lund bevæger sig altså her væk fra de klassiske mønstre, han ellers følger. Og man får et håndgribeligt indtryk af, hvor dristig han føler, at denne lille flirt med middelalderen er: Han forudskikker et forord til læseren – håndskriftets eneste prosadel – hvori han argumenterer for, at rytmisk poesi kan være en lige så elegant æstetisk form som de klassiske kvantiterende vers, fordi den moderne digter kan skrive med fuld udnyttelse af den viden om korrekt klassisk latin, man i mellemtiden har fået. Men til syvende og sidst har han streget det hele ud og ikke medtaget disse digte i 1076.

Håndskrifterne giver altså et billede af en digter, som i sine sidste år arbejdede intenst med sin latinske poesi og ikke engang kunne blive færdig med det, han forlængst havde udsendt på tryk. Og man kan så at sige kigge ham over skulderen under selve arbejdsprocessen; i mange tilfælde er der bevaret 3–4 versioner af et og samme digt, så at man kan følge udviklingen af hans kunst i detaljer.

Ungdomsdigtene tegnede et billede af et sammensat digterjag med spændvidde fra den muntre erotik til den skarpe satiriker. Undervejs gennem livet lod Zacharias Lund erotikeren vige pladsen for satiri-

⁵ Kaspar Schoppe refererer til Lunds '*Elegiæ Sacræ*' i en anbefaling over for abbed Cassiano dal Pozzo 4.3.1644. (Ny kgl. Saml. 1292, 4°; cf. Reifferscheid 1889, s. 945.)

'Poemata Latina', Thott 1074, s. 352 r.

Illustrationen her og på den følgende side er hentet fra slutningen af de to manuskripter, hvor de afviger temmelig stærkt fra hinanden. Epigrammernes rækkefølge er ændret fra Thott 1074 til 1076; i de to næstnederste er det tydeligt, at Lund har brugt førstnævnte som kladder for den sidste.

LIBER II.

195

In Petilianum.

Petilliane, facis versus, vides, et probas: sed jam
Nil præter versus, Petilliane, facis.

Aliud.

Mihi tres mihi carminum libellos,
Et quod, Petilliane, nulla in illis
Aut elisis sacra proterus extat,
Ut nobis placeant, subinde quaris.
Certè non mihi displicent libelli,
Versus, Petilliane, delicatos,
Legatos, recitatos, graves, rotundos.
Unum est, quod mihi approbare possum.
Suo gaudet adeo carere liberos,
Hæc mællor cerebrum tuum, tuumque
Pectus, Petilliane, non careat.

Ad Regem.

Gratia magna quidem est, quod me, Rex, laudibus ornas:
Si dono creatus, gratia dupla foret.

Ad Ericum Raganam,
Regi a secretis.

Rex te frequenter laudat, inquis, agnosco:
Sed interon me laudet aliquis, an donet.

Virtute et Fortuna.

Sors uti virtutis, virtus ita sortis opona est.
Illius hæc, hujus fulciat illa latus.
Rejicit alterutram? Solem fortassis habebis,
Sed opem dimilia luce carere potes.
Munere virtutis potes in sublimia nitì:
Hæc tamen ut venias, non nisi sortis erit.

Solimus, —

keren. Tænker man i klassiske modeller, kan man sige, at Ovid-inspirationen blev fortrængt af påvirkning fra Martial og de skarpere sider af Catuls forfatterskab. Et dominerende tema i hans sidste digte er frustration over, at han ikke har opnået den anerkendelse, han mener sig berettiget til. Skuffelsen er direkte vendt mod kongen, og det er næppe noget tilfælde, at disse digte ikke blev trykt i Lunds levetid. Det var nok ikke lige den slags kommentarer til den nyindførte enevælde, Frederik III helst ville høre.

Særlig bittert er et digt, hvori Lund beskriver en nouveau riche og til sammenligning fortryder, at han selv har valgt en løbebane bygget på lærdom. Han forsøger Vergil, Cicero og Platon, og efter at digtet egentlig var færdigt, har han tilføjet endnu et par vers, hvori han også jager Muserne på porten, da de i alle tilfælde ikke har bragt ham noget godt. Men han er alligevel endt med at fortryde: tilføjelsen om Muserne er streget ud, og digtet, som står i Thott 1074, 4°, er ikke medtaget i renskriften Thott 1076, 4°. (Se illustrationen.)

Lund har også efterladt sig teoretiske arbejder om digtekunst, dels i prosaforord til forskellige af sine digte og noter til egne værker, dels i form af kommentarer til et par af de største klassikere inden for poetisk teori, Horats' *Ars Poetica* og Geoffrey af Vinsauf's *Poetria Nova*. Han levede i en periode, hvor den poetiske æstetik i Nordeuropa eksploderede i ny teori og praksis, og med sin kolossale belæsthed, højt udviklede formsans, modtagelighed over for tidens vigtigste teoridannelser og aktive digteriske praksis på to sprog er han en af de mest fascinerende skikkelser i dansk latinpoesi.

Det var hans uheld, at den litterære æstetik sidenhen skiftede radikalt. Sansen for lærd og formelt raffineret poesi gik tabt og er først i vore postmoderne tider så småt ved at komme tilbage. Hos Ole Borch og Johannes Møller optræder Lund som en betydelig latindigter; men i førsteudgaven af Dansk Biografisk Leksikon, hvor Lund-artiklen er skrevet af J.A. Fridericia, nævnes hans latinske poesi ikke med et ord. Den kom først ind, da R. Paulli reviderede artiklen i 1938. Nyere danske litteraturhistorier nævner ham ikke.

TEKSTER

1. Thott 1074, 4°, blad 352r.

Siden begynder med sidste distichon af et digt, hvori Lund sammenligner sit forhold til kongen med filosoffen Diogenes' forhold til Alexander den Store.

Aliud.

Venales nuper solitus proponere carnes,

Cuique dabant modicum nuda macella lucrum,

Ille tenet medio latissima prædia regno,

Vix dignus tenues urbe tenere lares.

Jamque homini plenas felix terit area messes:

5

In stabulis numerat jam sibi mille boves.

Esse volet, lautas onerabit villica mensas,

Et promet cupa de seniore merum.

Heu! qvòd litterulas unquam sum scire coactus!

Qvid Maro, qvid Cicero, qvid juvat ipse Plato?

10

Rex, precor, ignoscas: omnes ego damno libellos

Cùm ditent Lanios cruda tomacla tuos.

Ændringer: Overskriften ændret til De Lanione. – 7–8 slettet. – Efter 10 er tilføjet et distichon, som derefter er slettet:

Ite procul steriles, jam non moror, ite Camæna:

10a

Qvas, licet heu serò, me coluisse piget.

10b

11: ego damno erstattet af ejuro; libellos af Platones; stipleet linje til angivelse af, at den oprindelige læsemåde skal fastholdes.

Aliud.

Gratia magna qvidem est, qvòd me Rex laudibus ornat:

Si dono ornaret, gratia dupla foret.

Ændringer:

Overskriften slettet, derefter gentaget.

Ad E. Kragium.

Rex te frequenter laudat, inqvis: agnosco:

Sed interest me laudet aliquis, an donet.

Hic tu vicissim cogitas, nec absurdè:

Donare, quàm laudare, caritùs constat.

Ændringer:

Overskriften ændret til Aliud. – 3–4 slettet.

Ad Eundem

Lundi, ais, haud credas, qveis te Rex laudibus ornet:

Credo eqvidem, Cragi: sed levis arca negat.

Ne tamen usque neget, Cragi, tu compete Regem,

Re minima laudes monstret ut ille suas.

Ændringer:

Overskriften ændret til AD ERICUM KRAGIUM. – 2: levis rettet til vacua; rettelsen slettet. – 2 og 3: Cragi rettet til Kragi. – 3: compete Regem rettet til consule Regi.

2. Thott 1076, 4°, blad 195r.

In Petilianum.

Petiliane, facis versûs, video, et probo: sed jam

Nil præter versûs, Pontiliane, facis.

Ændringer:

2: Pontiliane ændret til Petiliane.

Aliud.

Mittis tres mihi carminum libellos,

Et qvòd, Petiliane, nulla in illis

Aut elisio rara prorsus extat,

Ut nobis placeant, subinde qværis.

Certè non mihi displicent libelli,

Versus, Petiliane, delicatos,

Argutos, recitas, graves, rotundos.

Unum est, qvòd minùs approbare possum.

Qvo gaudes adeò carere libros,

Hoc malles cerebrum tuum, tuumqve

Pectus, Petiliane, non carerent.

5

10

Ad Regem.

Gratia magna qvidem est, qvòd me, Rex, laudibus ornas:

Si dono ornares, gratia dupla foret.

Ad Ericum Kragium,

Regi a Secretis.

Rex te frequenter laudat, inqvis, agnosco:

Sed interest me laudet aliquis, an donet.

Virtute et Fortuna.

Sors uti virtutis, virtus ita sortis egena est:

Illius hæc, hujus fulciat illa latus.

Rejicis alterutram? Solem fortassis habebis,

Sed qvem dimidia luce carere putes.

Munere virtutis potes in sublimia niti:

Huc tamen ut venias, non nisi sortis erit.

5

OVERSÆTTELSER

1. Thott 1074, 4°, blad 352r.

Om slagteren.

Han som fornylig plejede at sælge kød
 og fik et beskedent udbytte af sin simple butik,
 han har et vidtstrakt gods midt i riget,
 selv om han knap fortjener at have en lille bolig i byen.
 Og allerede bærer den frugtbare jord rige afgrøder til manden,
 i sine stalde tæller han allerede tusinde køer.
 Han vil spise, og husholdersken dynger lækre retter op
 og henter vin af et gammelt fad.

5

Ak, at jeg nogensinde blev tvunget til at kunne bogstaver!
 Hvad nytte er de til? Vergil, Cicero, selveste Platon?
 Vig fra mig, golde Muser, jeg tåler jer ikke længere,
 jeg ærgrer mig – ak, kun alt for sent – over at have dyrket jer.
 Konge, jeg beder dig, tilgiv mig: jeg forbander alle bøger,
 når plumpe pølser gør dine slagtere til rigmænd.

10

Et andet.

En stor nåde er det sandelig, at kongen overøser mig med ros:
 Overøste han mig med gaver, ville nåden være dobbelt.

Et andet.

Kongen roser dig ofte, siger du. Jeg ved det godt.
 Men det gør en forskel, om man roser mig eller belønner mig.
 Her tænker du til gengæld, og ikke helt ubegavet:
 At belønne koster jo mere end at rose.

Til Erik Krag.

Lund, siger du, du skulle bare vide, hvor kongen overøser dig med ros.
 Selv tror jeg det gerne, Krag, men min slunkne pung siger nej.
 Skal den ikke blive ved at sige nej, Krag, så tal med kongen,
 om at han skal vise sin ros i en lille smule handling.

2. Thott 1076, 4°, blad 195r.

Til Petilianus.

Petilianus, du gør vers, ser jeg, og anerkender det.
 Men vers er så også det eneste, du stadig gør, Petilianus.

Et andet.

Du sender mig tre bind digte,
 og fordi der ikke, Petilianus,
 eller kun sjældent er elisioner deri,
 spørger du jævnligt, om jeg synes om dem.
 Bindene er mig sandelig ikke imod; 5
 det er elegante vers, du fremfører, Petilianus,
 velklingende, vægtige og afrundede.
 Kun ét er der, jeg ikke rigtig bryder mig om:
 Det, som du er så stolt af, at dine bøger er fri for,
 det skulle du hellere ønske, at din hjerne 10
 og dit bryst, Petilianus, ikke manglede.*

Til kongen.

En stor nåde er det sandelig, konge, at du overøser mig med ros.
 Overøste du mig med gaver, ville nåden være dobbelt.

Til Erik Krag, kongens sekretær.

Kongen roser dig ofte, siger du. Jeg ved det godt.
 Men det gør en forskel, om man roser mig eller belønner mig.

Med dygtighed og lykke.

Som heldet behøver dygtighed, behøver dygtigheden held.
 Lad det ene være fundament for det andet, det andet for det ene.
 Forkaster du en af dem? så fanger du måske nok solen,
 men må erkende, at den mangler det halve af sit lys.
 Med dygtighed kan du klatre op mod toppen; 5
 men om du når den, afgøres kun af heldet.

* *Elisio* betyder også udgydelse – her vel af penge eller andre konkrete gunstbevisninger.

SUMMARY

MINNA SKAFTE JENSEN: *The Latin poetry of Zacharias Lund (1608–67)*

Zacharias Lund, a native of Southern Jutland, published poems in both German and Latin, and it appears that Latin poetry in particular interested him all his life. Among the many unpublished works by Lund in the Royal Library are some interesting collections of poetry in which his continued efforts at writing new poetry and revising that already written can be traced; in some cases he also comments on his own works. Preoccupied as the early baroque was with literary aesthetics, he stands at the crossroads between Heinsius and Opitz. As a theoretician and a bilingual practitioner, Lund cuts a fascinating figure.